

# Από τη Σύνταξη του Περιοδικού

## **Η συνάντηση της ακαδημαϊκής διανόησης με τη λογοτεχνία** *Η λογοτεχνία ως τόπος επικοινωνίας της γνώσης με τον άνθρωπο, δημιουργίας και ανθρώπινης κατανόησης*

Η επιστημονική έρευνα δεν είναι μόνο παραγωγή γνώσης. Είναι, πριν απ' όλα, ένας τρόπος να στεκόμαστε απέναντι στον κόσμο: να τον παρατηρούμε, να τον ερευνούμε, να τον ερμηνεύουμε και, εντέλει, να επιχειρούμε να του δώσουμε νόημα. Η επιστημονική έρευνα αποτελεί την κατεξοχήν έκφραση αυτής της λειτουργίας, δεν την εξαντλεί όμως. Ο άνθρωπος της γνώσης δεν παύει να είναι άνθρωπος επειδή είναι επιστήμονας και η πνευματική του δραστηριότητα δεν είναι ανάγκη να περιορίζεται στα όρια της επιστημονικής γραφής.

Υπάρχουν πρόσωπα που, χωρίς να το επιδιώκουν, συνδέουν διαφορετικές εποχές και διαφορετικές όψεις της πνευματικής ζωής. Η Jacqueline de Romilly υπήρξε ένα τέτοιο πρόσωπο. Με την ιδιότητα της μεγάλης ελληνίστριας και ακαδημαϊκού, αποτέλεσε μία από τις πλέον χαρακτηριστικές μορφές του ακαδημαϊκού φιλελληνισμού με την αγάπη και τη μαχητικότητα με τις οποίες υπερασπίστηκε τη λογοτεχνία, ανέδειξε ταυτόχρονα κάτι ευρύτερο, ότι η γνώση δεν ολοκληρώνεται πάντοτε μέσα στα όρια της επιστήμης.

Ίσως εδώ βρίσκεται μία από τις πιο ενδιαφέρουσες συναντήσεις της επιστημονικής ζωής με τον πολιτισμό: όταν η/ο επιστήμονας αφήνει για λίγο την τεχνοκρατική γλώσσα και επιχειρεί να εκφραστεί μέσα από τη λογοτεχνία. Δεν πρόκειται για εγκατάλειψη της επιστήμης προς χάριν της τέχνης. Η επιστημονική ιδιότητα δεν ακυρώνεται όταν αλλάζει το μέσο της έκφρασης. Η παρατήρηση, η αναζήτηση, η κριτική σκέψη, η ανάγκη για κατανόηση και η διαρκής αναμέτρηση με την αλήθεια μπορούν να ακολουθήσουν τον επιστήμονα και πέρα από το ακαδημαϊκό του αντικείμενο.

Η λογοτεχνία, από την πλευρά της, προσφέρει κάτι που η επιστημονική γλώσσα δεν έχει ως κύριο προορισμό να προσφέρει. Μπορεί να μεταφέρει τη γνώση από το επίπεδο του γεγονότος στο επίπεδο του βιώματος. Να μετατρέψει τη μνήμη σε αφήγηση, την ιστορική εμπειρία σε ανθρώπινη ιστορία, το συλλογικό σε προσωπικό. Εκεί όπου η επιστήμη ρωτά τι συνέβη και γιατί, η λογοτεχνία μπορεί να επιμένει σε ένα άλλο ερώτημα: τι σήμαινε αυτό για τον άνθρωπο που το έζησε ή το γνώρισε;

Η συνάντηση, επομένως, δεν είναι ανάμεσα σε δύο αντίθετους κόσμους. Είναι συνάντηση δύο διαφορετικών τρόπων προσέγγισης της πραγματικότητας. Η επιστήμη επιδιώκει να αποκαλύψει τις σχέσεις, τις αιτίες και τις εγγενείς σταθερές που διέπουν τον κόσμο. Η τέχνη μπορεί να αναδείξει την εμπειρία, τη μοναδικότητα και το νόημα. Η πρώτη αναζητά την ακρίβεια· η δεύτερη μπορεί να αναζητά την αλήθεια ακόμη και μέσα από τη μεταφορά. Και οι δύο, με διαφορετικά εργαλεία, επιχειρούν να καταστήσουν τον κόσμο περισσότερο κατανοητό.

Η συνάντηση αυτή αποκτά σήμερα ακόμη μεγαλύτερο ενδιαφέρον, καθώς η τεχνολογία μεταβάλλει τα όρια της δημιουργίας. Η τεχνητή νοημοσύνη μπορεί πλέον να συμμετέχει στη δημιουργία κειμένων, εικόνων, ήχων και φωνών, αλλά και στη νέα διαμεσολάβηση έργων που δημιουργήθηκαν πολύ πριν από την εποχή της. Έτσι, η συζήτηση για τη σχέση επιστήμης και τέχνης συμπληρώνεται από ένα ακόμη πιο δύσκολο ζήτημα: τι σημαίνει δημιουργία όταν ένα μέρος της δημιουργικής διαδικασίας μπορεί να αναληφθεί από μία μη ανθρώπινη υπολογιστική διαδικασία;

Η πρόκληση δεν είναι μόνο τεχνολογική. Είναι κατεξοχήν πνευματική και, τελικά, ηθική. Η δυνατότητα μίας μηχανής να παράγει ένα αποτέλεσμα που μοιάζει με καλλιτεχνικό έργο, δεν απαντά από μόνη της στο ερώτημα εάν το αποτέλεσμα αυτό είναι τέχνη, ούτε στο ποιος είναι ο δημιουργός. Πολύ περισσότερο, δεν καταργεί την ανάγκη του ανθρώπου να αποφασίζει τι αξίζει να δημιουργηθεί, πώς θα χρησιμοποιηθεί η τεχνολογία και ποια όρια θα πρέπει να διέπουν τη χρήση της.

Έσως γι' αυτό η συνάντηση της ακαδημαϊκής διανόησης με τη λογοτεχνία να έχει σήμερα μία σημασία που υπερβαίνει την προσωπική καλλιτεχνική επιλογή ενός επιστήμονα. Μας υπενθυμίζει ότι η γνώση δεν είναι αποκομμένη από την καλλιτεχνική δημιουργία και ότι η δημιουργία δεν είναι αποκομμένη από την ευθύνη. Όσο περισσότερο η τεχνολογία διευρύνει τις δυνατότητες παραγωγής και αναπαραγωγής του πολιτιστικού έργου, τόσο περισσότερο αποκτά σημασία η ανθρώπινη ικανότητα να κρίνει, να επιλέγει, να ερμηνεύει και να αποδίδει νόημα.

Η ακαδημαϊκή διανόηση μπορεί, επομένως, να παραμένει επιστημονική χωρίς να είναι μονοδιάστατη. Μπορεί ν' αναζητά τη γνώση στο εργαστήριο, στο αρχείο ή στην έρευνα, αλλά και να συναντά τη λογοτεχνία, τη φιλοσοφία και την τέχνη. Όχι για να συγχύσει τις μεθόδους τους, αλλά για να διευρύνει τον ορίζοντα μέσα στον οποίο η γνώση αποκτά ανθρώπινο νόημα.

Η επιστήμη εξηγεί τον κόσμο. Η τέχνη τον κάνει να μιλά. Και η ακαδημαϊκή διανόηση, όταν επιτρέπει στις δύο αυτές φωνές να συναντηθούν, μπορεί να υπηρετήσει κάτι ευρύτερο από την παραγωγή γνώσης: την προσπάθεια του ανθρώπου να κατανοήσει τον κόσμο στον οποίο ζει και τον ίδιο του τον εαυτό μέσα σ' αυτόν.

Το Αθηναϊκό Ακαδημαϊκό Περιοδικό φιλοδοξεί να αποτελεί έναν τέτοιο χώρο συνάντησης. Η επιστημονική έρευνα, η ιστορική και κοινωνική σκέψη, η λογοτεχνία, η τέχνη και ο ευρύτερος πολιτιστικός προβληματισμός δεν αποτελούν ξένες μεταξύ τους περιοχές, αλλά διαφορετικές εκφράσεις μίας κοινής πνευματικής αναζήτησης. Η συνύπαρξή τους στις σελίδες ενός ακαδημαϊκού περιοδικού δεν διευρύνει απλώς το πεδίο των θεμάτων του, διευρύνει και την ίδια την έννοια της ακαδημαϊκής διανόησης.

**Δρ Λάμπρος Απ. Πυργιώτης**  
**Αρχισυντάκτης**